

VÁNDOROKBÓL MESTEREK

Rüill Tamás

◀ Pincepult készítése, Balatonalmádi, 2011. Fotó: Balla Györgyi

Vándorokból mesterek

INTERJÚ RÜILL TAMÁSSAL

Terdik Bálint

Világ-Háló installáció makettje 2009.
Balról: Rüill Tamás, Dénes Albert, Fűzes András, Tóth Péter, Kováts Ábel, Török Ádám.
Fotó: dr. Szűcs Endre DLA

Rüill Tamás építész a Makona Kft. irodavezető munkatársa. A KKE Vándoriskolájának befejezése után pályája sokrétű, fordulatokkal teli. Az önálló praxis mellett főépítési munkát vállalt Visegrádon, ahol a Visegrádi Tábor újraszervezésében is szerepet vállalt. Az elmúlt évek feladatairól és az új kihívásokról beszélgetett vele Terdik Bálint.

► **Kezdjük a legfontosabbal: hogy vagy?**

Másokhoz hasonlóan a Makonában is küzdünk a mai helyzettel: van is válság, meg nincs is. Mindeközben a jövőbe tekintünk, és arra a kérdésre keressük a választ, hogy ha majd nem fut már a kormányzati Makovecz-program, akkor ebben az új helyzetben mit mutassunk meg magunkból. Elindítottunk egy olyan kutatási és mintaterv-készítési programot az irodán belül, amelynek során minden építész tagunk elkészít egy mintatervet. A tervezési programban vannak hívószavak: organikus és ökológikus. Ezzel már abba az irányba nyitunk, amit a jövő szempontjából kiemelten fontosnak tartunk. Makovecz Imrének mi az ars poétikája? Milyen organikus építészeti tendenciák figyelhetők meg ma? Ami organikus, az miért ne lehetne ökológikus? Lényegében ezekkel a kérdésekkel foglalkozunk. Az eredményeinket egy nyilvánosan működő internetes felületen szeretnénk összefoglalni. Ezt a munkát az irodában én fogom össze, amennyire képességemből telik.

► **Az ide vezető út hosszú volt a Vándoriskolából. Mi volt az utolsó állomás helyed?**

Utolsó vándorhelyként 2009-ben Miskolcon, Rudolf Mihály műtermében dolgoztam. Akkor már adott volt a diplomafeladat, a Soroksár-újtelepi református templom tervezése. 2010 elején még zajlott a korábban meghirdetett ciklikus vándorprogram első teljes hat féléves periódusa, aminek a szervezésében

részt vettünk. Éppen az ökológikus félév következett, amelyet én vállaltam. Közben a templomnak a sokadik vázlat-terve körüli egyeztetéseket folytattam, a vándorfélévet szerveztem. Amikor ez lezárult, rögtön engedélyezési tervet kellett készíteni viszonylag rövid idő alatt a református templomhoz. Aztán persze azzal a lendülettel kiviteli tervet is.

► **Ezt te már a saját cégedben, önálló praxisodban folytattad?**

Rudolf Mihállyal egyeztettem ugyan vázlat-terv és engedélyezési terv szintjén

is, de az elejétől kezdve saját vállalkozásban vittem a munkát. Később Török Ádámmal, Kováts Ábelrel és Balla Györgyivel négyesben dolgoztunk rajta. A tervezési folyamat eltartott egy-két évig. Közben, mivel Török Ádámmal és Kováts Ábelrel adódtak más közös munkák is, ők hoztak családi házakat, amiket valamilyenre együtt próbáltunk megtervezni. Az volt a koncepció, és Ádámnak azóta is ez az alapelve, hogy úgy is lehet csapatban dolgozni, hogy nincs hierarchia. A képességek szerencsés csillagzat alatt összeadódnak, és az egyéni teljesítmény

▲ Nyaralóátalakítás, Balatonalmádi, 2014. Rüill Tamás rajza

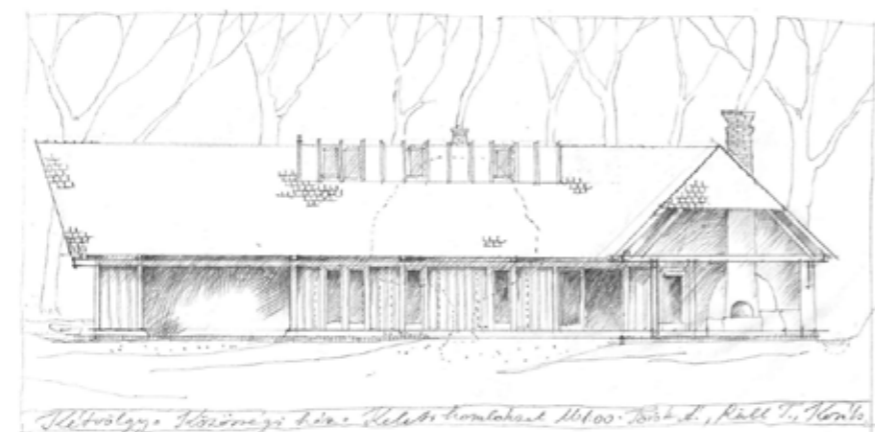
Vértesacsai kivitelező csapat
(balról jobbra): Török Ádám,
Tiboldi András, Kováts Ábel, Rüll Tamás
Fotó: Tiboldi András

lezték, nyolc év elteltével, hogy az első adandó pénzforrásból szeretnék a tetőt kijavíttatni. Abban mindig lehet bízni, hogy egyszer valami feléled.

> Részt vettetek a borsodi árvíz utáni újjáépítés tervezésében, amit a Kós Károly Egyesülés koordinált. Felsőzsolcára pedig még a legelső körben lakóházat is terveztek.

Igazából a közvetlenebb kapcsolat Gerencsér Judittal innen datálódik: egy háztervét és egy orvosi rendelő átalakítását is feldolgoztuk. Közben elkezdtem keresni, hogy mihez foghatnék, letettem a főépítési vizsgát, és beadtam 10-15 hirdetésre a pályázatokat. Szerencsére az építési hatóságoktól visszadobálták a pályázataimat, mert nekik olyan ember kellett, aki a közigazgatásban járatos. Visegrádon Félégyházi Andrásnak köszönhetően nem azt kérdezték, hogy hol van a közigazgatási szakvizsgám. Megnézték a portfóliómat, és azt mondták: ha vállalom, hogy naponta bejárom Visegrádra, akkor meg egyezhetünk. Az előző főépítés – nem volt vele kapcsolatban szakmai kifogás – azért állt fel, mert ezt nem tudta vállalni még Pilismarótról sem, mert volt élő praxisa, amit vinni kellett.

▲ Autonóm közösségi ház, Kétvölgy, 2012.
Építészet: Kováts Ábel, Rüll Tamás, Török Ádám

▲ Filagória, Vértesacsca, 2010. Építészet: Kováts Ábel, fotó: Rüll Tamás
Balról: Rüll Tamás, Kováts Ábel, Török Ádám.

feletti lesz az eredmény. Én ennek az első felében azért teljes mértékben nem hiszek, de szívesen kísérletezgetek. Akkor is ez történt. Próbáltunk mellérendelő viszonyban dolgozni. Egész jó dolgok születhettek volna, ha megépülnek.

> Semmi sem épült meg abból az időszakból?

Nem, illetve csak olyan házak, amelyeknek a feldolgozási részét vállaltuk, például Ekler Károly munkáit. Nagyon jó hazai házikókat rajzolhattunk.

> Ez a közös munkakapcsolat Ádammal és Ábellel azóta is megvan, vagy ezt elengedték?

Szakaszosan megvan. Mindig újra próbálkozunk. 2011-ben dolgoztunk együtt folyamatosan, de már látszott a válság, és hogy egyszer csak jön a szakadék, és ott fogunk állni a szélén. Ádám meg meghívott minket magához, felújítottuk a lakását a Klauzál utcában, így lett az iroda. Nagyjából amikor ezt befejeztük, akkor láttam, hogy nekem valami mást kell keresnem, mert nem tudtam megtermelni a lakáshitelre valót. Elkezdtem munkát keresni építéshatóságban, vállalkozásoknál, szinte akárhon. Gyakorlatilag ennek az lett a vége, hogy főépítész lettem 2013-ban. A 2012. évben Szűcs Endre ajánlására dolgoztam néhány hónapot Evva Zsoltnál, aki sokáig Észak-Afrikában, francia nyelvterületen élt, ahol stadionokat tervezett. Itthon az Ökumenikus Szeretetszolgálatnak dolgozik folyamatosan, ezekben a munkákban vehettem részt mint építész terv-

feldolgozó. Aztán 2012-ben, amikor jött a „szakadék”, a Klauzál utcai műteremnek is másképpen kellett működnie. Ők azért még küzdöttek vállalkozókként, és akkor is volt közösen vállalt feladat. Később is igyekeztem megtartani a kollégákkal a kapcsolatot. Valaki szerzett egy-egy munkát, akkor azon együtt dolgoztunk. Ebben az időben csatlakozott a műteremhez Tóth Bernadett egykori vándor is. Ő hozta egy balatonvilágosi borászat tervezési munkáit. Nagyon szép vázlat született. Sajnos a borászat nem épült meg, de Török Ádám rajza felkerült a boros címkére.

> Ha a rajz a címkén túlél, tulajdonképpen a remény még megvan, hogy egyszer, ha kicsit megerősödik a borászat, akkor megépül?

Igen, ilyen remények vannak. Pusztamogyoródra is terveztünk egy műemlék templom felújítást, épp a napokban je-

> Ez azt jelentette, hogy tulajdonképpen az építészeti, tervezői munkát egy darabig félretetted?

Igen, pontosabban az csak a templom terveire korlátozódott. Tervezői művezetést végeztem, közben a megváltozott vagy kidolgozatlanul maradt részleteken gondolkodtam. Ez időben hosszúra nyúlt, mert olyan volt a finanszírozási modellje a templomnak, hogy nem lehetett látni a végét. Bízta a jövőben és a Gondviselésben. Ha másképpen nem, az egyházmegye évenkénti támogatásából haladtak előre kis lépésekben.

> Hogyan alakult a főépítési munkád?

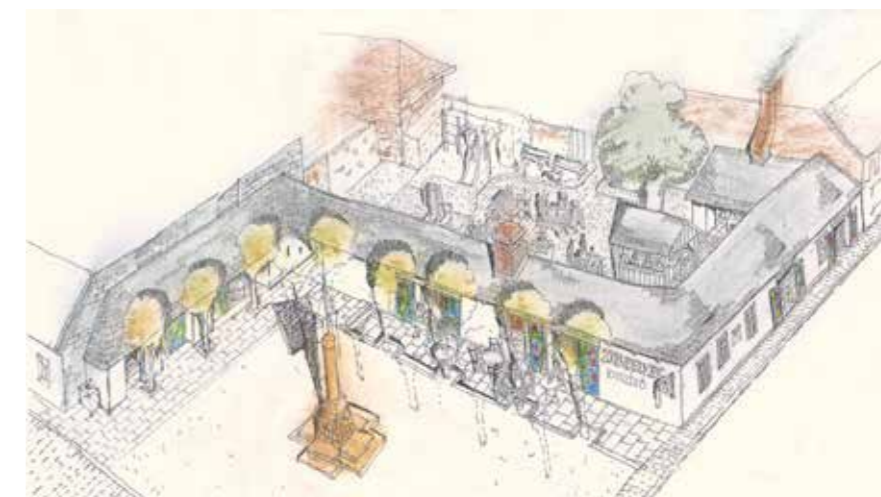
A templommal kapcsolatos tervezési-művezetési munkákkal párhuzamosan elkezdtem főépítésként dolgozni Visegrádon. Az első egy-két évben gyakorlatilag semmit nem tudtam kiszervezni, mert az volt a városvezetés elve, hogy neves építészek kelljenek. Ha kiírtunk egy pályázatot (az óvoda átalakítása és a helyi élelmiszer-áruház bővítése esetében is sor került erre), nevek kellettek. Adott esetben teljesen jogos és jó is, hogy kipróbált, jó építészek kerüljenek oda. Így ajánlottam be olyan irodákat, mint például a Triskell, a Hadas, az Axis vagy a Pagony. Emellett próbáltam keresgélni azt, hogy hová lehetne esetleg magunkat, műteremtársaimat beilleszteni. Aztán végül kiderült, van az a méret, ami alatt már „radar alatt” vagyunk. A kerítések átalakítása, melléképület építése esetén már nem volt elvárás, hogy neves építészeket keressünk, hanem csak az volt a lényeges, hogy jó legyen. Félégyházi András polgármesternek, aki építész végzettségű, nagyon határozott elképzelése volt mindenről. Tehát igazából olyan értelemben könnyű dolgom volt, hogy őt eleinte szinte semmiről sem kellett győzködnöm. Olyan szempontból pedig nehéz, hogy ha ő valamit letett az asztalra, építésként tette le, tehát abban már alkotó jellegű munka nem volt, inkább a végrehajtás lett a feladat. Ha csak a „radar alatt” tud az ember valamit tevékenykedni, a szegletkövek lekerekítését lehet megtervezni...

> Voltak azért magánmegkeresésid?

Ebben az időben is volt egy-két megkeresés, azt legtöbbször továbbadtam, de volt példa rá, hogy a régi csapattal esti műszakban elvégeztük a feladatot. Így készült Nagytétény központjában egy városépítészeti léptéket befolyásoló építészeti-környezetalakítási munka, amelybe Illyés Zsuzsanna vont be minket. Sajnos a városvezetésnek hiányzott a háttérismerete ahhoz, hogy tudja, hogyan kell kezelni egy ilyen feladatot megrendelő oldalról. A terv kész, de a megvalósulás elmaradt...Mi megtettük, amit lehetett. Eközben mindennapos ingázás Visegrád és Budapest között busszal, napi 3,5-4 óra. Ez ment három és fél évig...

> Min gondolkodik az ember a buszon Visegrád felé menet?

Az elején, amikor még új volt a helyzet, úgy gondoltam, van időm, olvashatok, rajzolhatok. Így is ment jó egy évig, kifejezetten örültem neki. Kényelmetlen ugyan, de mégis, ha az ember rá tud állni arra, hogy kizárja azt a zümmögő, morajló közeget, vagy ha éppen nem ordibált senki a buszon, akkor elfoglaltam magam. Az első év után kezdtek megjelenni a fásultság jelei. Főként azért, mert 2014-ben már úgy dolgoztunk, hogy a hivatali nyolc óra sosem volt elég, mert annyi ügyet fogott össze a városvezetés és a polgármesteri hivatal. Azt mondták, hogy semmit sem szabad

▲ Szakály-ház átalakítása, Nagytétény, 2014. Építészet: Kováts Ábel, Rüll Tamás, Török Ádám

▲ Szent Flórián-szobor háza, Nagytétény, 2014. Építészet: Rüll Tamás

▲ Kapu szemöldökfája, Visegrádi Tábort, 2018. Építész: Félegyházi András, Fotó: Szabados Ákos

elengedni. Hiába van hatvan év szenny a szekrényben, semmit nem szabad elengedni, minden ügy a miénk, mindent meg kell oldani. Már tudtam a menetrendeket, hogy a HÉV-re hogy kell átszállni az utolsó buszról, hogy még haza tudjak menni. És akkor lassan fogyni kezdett az energia. Mondogatni kezdtem, hogy szükség van egy főépítési referensre, mert szinte minden hivatalban ez a jó működés záloga.

› Hányan voltak a hivatalban erre a feladatra?

Az első három hónapban ketten, a polgármester és én. Ő mondta, mit kell csinálni, én intéztem az ügyeket. Már akkor látta, hogy ez így nem megy. Akkor felvettek egy műszakis kollégát, mert ez akkor volt – 2013 elején –, amikor az építési hatóságokat elvették a településektől. Visegrádról elment az építési hatóság, és vitték az embereket is. Átjött a hivatalvezető, és azt mondta: „Ő tapasztalt, ismerem is, 15 vagy 20 éve dolgozik a közigazgatásban, őt visszük!” Egyszer csak üres volt az asztal... Miután egy régi építéshatósági kollégánőt visszahívtak műszaki ügyintézőnek, hárman végeztük a városfejlesztéssel kapcsolatos munkát. Ez állandósult, mert azt mondták, hogy három ember elég. Úgy tudom, hogy a képviselő-testületen belül is vita volt erről. Három év után ilyen feltételek mellett azonban nem voltam hajlandó tovább vállalni. Ehhez az is hozzájárult, hogy megszületett a kicsi lányom, és alig láttam őt. Volt egy *Visegrádi Tábort* (ekkor már a harmadikat szerveztük és bonyolítottuk le a *BME Szerves Építészeti* című tárgyat szervező Turi Attila és az MMA Építőművészeti Tagozatának segítségével), ahova elhozta a feleségem, Györgyi.

Anna lányom nem ismert meg, mert egy hete már nem voltam otthon, idegen lettem neki, sírt, amikor a kezembe fogtam. Akkor tudtam, hogy ezt másként kell csinálni. Leültünk Félegyházi Andrásal, akinek felvettem a megbízási felállást, és hogy legyen egy referens, mert akkor meg lehet osztani a feladatokat. Végül is ezt elfogadták, és lett referens is, igaz, nem építész. Hiába kértem, hogy az álláshirdetésbe tegyék be feltételként, hogy legalább egy okleveles építész mérnök legyen. Geográfusra esett a választás, aki nagyon kedves hölgy, maig ott van, és számíthatok rá. Lebonyolításban, szervezésben ügyes, de nem építész. Építészfeladatokat nem lehetett rábízni, olyat, hogy például fejezzen be egy beépítési igazolást, írja össze egy telekre építendő szabályozás minden elemét. Közben már többször is megkerestek a Makonától, hogy részt tudné-e venni a futó munkákban. Amikor ez a váltás történt, felhívtam őket, hogy jönnék, olyan feltétellel, hogy az irodai munka mellett viszem a főépítési feladatokat, és heti egy alkalommal Visegrádra megyek.

› Azóta a Makona keretein belül csinálsz mindent?

Gyakorlatilag igen. A főépítésziséget 2018 nyaráig vittem. A váltás két okból következett be: egyrészt elfogyott bennem a lelkesedés, mert bizonyos célkitűzéseim nem akartak megvalósulni. Nagyon hosszú listája volt azoknak az illegális építkezéseknek, amiket meg kellett volna fogni. Időről időre ezeket bevitettem a városfejlesztési bizottságra. Volt, aki csúnyán nézett rám, mert maga is érintett volt. A polgármester is, a jegyző is türelemre intett, mondván: még nincsenek meg a jogi feltételei a

rendrakásnak. Közben múlt az idő, és a gyors cselekvés erejét nem használhattuk ki. Érdekes a sors, hogy igazából akkor kezdték el a kötelezéseket, amikor én már tudtam, hogy eljövök. Tehát elértem, hogy elinduljon a folyamat, de már nem segíthettem abban, hogy végigvigyek ügyeket. Próbáltam kívülről is, eljártam a perekre, de hát akkor az ember már inkább csak szemlélő. A bírósági gyakorlat miatt meg sem szólalhattam. Tehát el kellett fogadjam, hogy ott áll az ügyvéd, aki a helyi védett ház tetőjére kirakta a napelemet kérdés és izlés nélkül, és kiszólogat nekem, mert látta, hogy ott ülök, és nem válaszolhattam. Szóval hihetetlen figurák vannak, sok önuralmat kellett gyakorolni...

Egy ponton azt mondtam, hogy menjen még végig a szabályozási terv módosítása is, mert megígértem, hogy azt befejezem. Már több éve késett, és összegyűltek az ügyek. Még az előző főépítészről is volt egy programlistám, és olyanokkal is találkoztam, amelyekről döntöttek ugyan, de az új testület másképp gondolta. Száznál több ügy volt, amit kézben kellett tartani. Sok hibát is észrevettünk az akkor hatályos településrendezési tervben. Jókorá gurigát görgettünk magunk előtt. Kálmán Kinga településrendező kollégánőt szépen oldotta meg a feladatot. Közben villámgyorsan meg kellett alkotni a *Településképi Arculati Kézikönyvet*, és a sok szabályozást integráló településképi rendeletet is.

› Ezeket is te készítetted?

Nem, bár szerettem volna, de ezeket a munkákat kiszervezték. Közben a településrendezési terv módosítását sem tudtam már végig kísérni, mert annyit húzódtott.

▲ Visegrádi Tábort, 2016. Fotó: Félegyházi András

Szerették nagyon megbeszélni, a legtöbb városfejlesztési bizottsági ülés, amin én részt vettem (ez öt év összes ülését jelentette) az éjszakába nyúlt. Ki kellett mondanom, hogy azt ígértem: végigviszem, de itt van egy határidő, én eddig vállalom. Közben itt a Makonában Makovecz Benjamin felkínálta azt a lehetőséget, hogy vezessem az irodát, azaz a feltétellel, hogy ide koncentrálok, és nem Visegrádra. Elvállaltam. Visegrádon a városvezetésnek azokkal a tagjaival, akik kitarítottak elveik mellett, baráti hangulatban váltunk el. Félegyházi Andrásra, Kucsera Tamásra, Mikesy Tamásra és Hintenberger Andrásra ma is tisztelettel gondolok.

› Az utódodról beszélgettetek, arról, hogy kinek fogod átadni, át tudod-e adni a feladatot?

Igen, kértek, hogy ajánljak valakit. Én Füzes Andrást ajánlottam. Ő még korábban keresett meg azzal, hogy Dunabogdányban nincs-e kapcsolat, mert szeretné kipróbálni magát. Már volt főépítési vizsgája. Érdekes a sors, mert engem megkerestek, hogy vállalnám-e, pont ebben a helyzetben, amikor Visegrádról kifelé állt a szekerek rúdja. Akkor azt válaszoltam a polgármesternek, hogy nem, viszont tudok valakit, megadom az elérhetőségeit. Nem keresték Andrást sem, és nekem sem válaszoltak. Ez egy egyszeri lehetőség volt: vállalom vagy nem. Végül nem Füzes Andrást választották Visegrádon sem, hanem Szondi Zsuzsannát, aki a Pilisvörösvári Építéshatóságnak a vezetője volt ezt megelőzően. Kedves fiatalasszony, viszonylag rövid ideig végezte a feladatokat, mert megszületett a következő generáció. Akkor megint jött a kérdés, hogy ki legyen, aki folytatja. Mondtam, hogy nem

Füzes András, hanem Füzes András Pro Architectura díjas építész, akit én javaslok! Jelenleg is ő Visegrád főépítésze.

› Tartod még a kapcsolatot Andrással? Főépítész kérdésekben kikéri a véleményed, tanácsodat?

Tulajdonképpen hetente-kéthetente beszélünk az ügyelőkemények, vagy olyan átfogó koncepciók miatt, amelyeket korábban kezdtünk el, és lett folytatása. A város zöldterületi-közterületi koncepcióját a Pagony készítette Herczeg Ágnes vezetésével. Hogy valódi környezetalkitással váljon, folyamatos és hatékony kommunikációra van szükség, amiben Füzes András erős. Nem mindenben értünk egyet. Voltak nagyobb küzdelmek, mint például a révkikötő szabálytalan bővítése, ami jelenleg is tart. Korábban mereven ragaszkodtam ahhoz, hogy jogi úton kell megoldást találni, mert kalózzokkal nem érdemes egyezkedni. A jogi út azonban nem vezetett eredményre. András más taktikát választott, úgy döntött, hogy leül a tulajdonképpeni beruházóval tárgyalni.

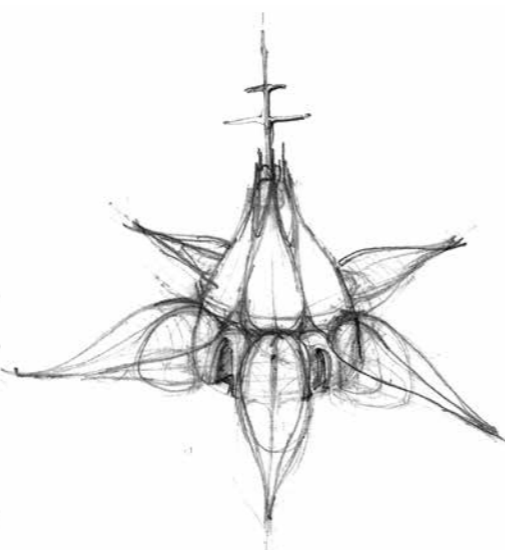
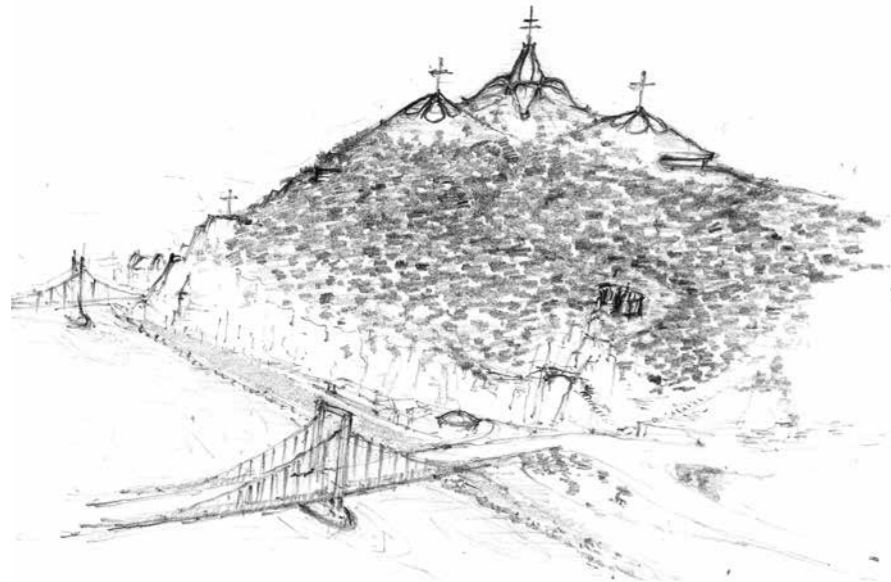
▲ Önfenntartó tangazdaság terve, Csíksomlyó, 2013. Építész: Rüll Tamás

› A Visegrádi Tábort szervezéséről is lemondta?

A táborokat Vidovics Réka építészhallgató vette át Szabados Ákos, a Visegrádi Városfejlesztési Kft. vezetőjének segítségével. Ügyesen végzi ezt a feladatot, de főépítési támogatásra is szükség van az időnként erősödő ellenszélben.

› Közben a Makonában teljes gőzzel beindult az élet?

Igazából repülő rajtot vettünk, mert odakerülemkor éppen a fürdő vázlattervét szállították le. Önmagában a többi tervfázis megrajzolása gyors feldolgozó munka lett volna, de másképp alakult. Nem volt lezárt tervezési program az engedélyezési terv idején sem, de amikor a kiviteli tervet készítettük, akkor sem. Számomra is csak közben derült ki, 2017 elején, hogy ez a bővítés gyakorlatilag nem felel meg a jelenlegi városi építészeti szabályoknak. Ezt jeleztük az önkormányzatnak. Ők valamiért úgy reagáltak erre, hogy hosszú igénylistát küldtek arról, mivel kellene kiegészíteni a tervet. Tehát még növelték is a programot. Ezután két hónapig kellett velük levelezgetni, amíg megértették, hogy itt más út nincsen, hiába volt közbeszerzés, hiába van a pénzelkötésnek határideje, nem tudják folytatni a saját előírásaik miatt. Csernyus Lőrincsel, Makó főépítészevel írtunk egy levelet, amiben összefoglaltuk,

▲ Összetartozás csarnoka, Nemzeti Panteon

jöttek-mentek az emberek. Ezt a kényserhelyzetet, amiben dolgoztunk, igazából senki nem szerette, mi sem, de elvállaltunk egy feladatot, amit végig kellett vinni. Ilyen folyamatosan változó közegben nem lehetett csapatot építeni. Most újra hatan dolgozunk itt építészként.

► **Most éppen nincs nagy pörgés az irodában, mindenki építési helyszínen művezt?**

Nem, mindenki otthon van, a pandémiára való tekintettel. Ez egy érdekes dolog, mert a csapatépítés az előbbieket miatt sem könnyű, de a távmunkában csapatot építeni külön kihívás. Hogy lehet távolról motiválni valakit, aki adott esetben alkalmazottként munkahelynek tekinti, és nem többnek a munkáját?

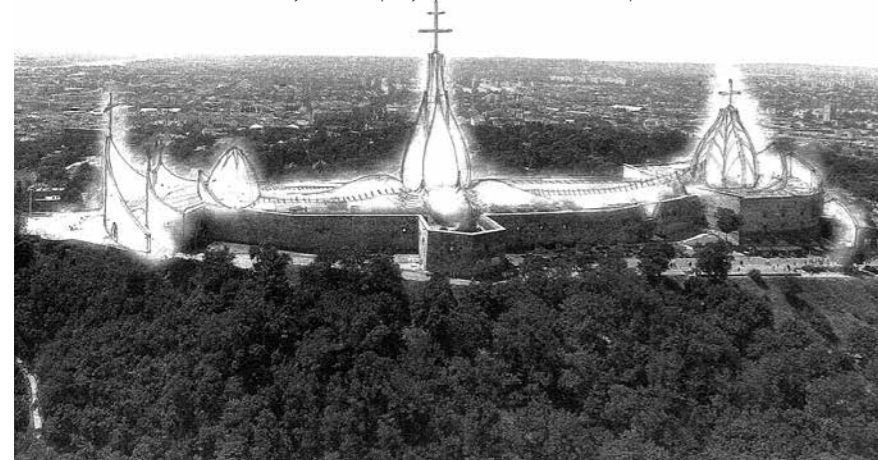
► **Működik, tudtok távolról dolgozni?**

Igazából tudunk, mert tavasszal, pont a járvány első felfutásakor csináltuk meg az egri uszoda tetőfelújításának a kiviteli tervét. Közben folyt a dobogókői síház bővítésének kiviteli terve Makovecz Imre tervei alapján, és a szeged-szörégi temetőkápolna kiviteli terve, szintén az eredeti vázlaterv alapján. Tehát hármat párhuzamosan tudtunk vinni, úgyhogy ha lenne ennyi munka, biztosan tudnánk kezelni, ha mindennapos nehézségek árán is.

► **Ezek ikonikus házak, amikről beszél, szinte mindenki ismeri őket, még azt is szoftuk tudni, melyik házat ki rajzolta, szerkesztette eredetileg. Ezekkel az emberekkel beszélgettek, amikor egy ilyen felújítás elindul, vagy ez nem fér bele a mindennapokba?**

A szervezésbe nekem az nem fért bele, hogy minden munkafelelősre rátekintsek, hogy ezt megteszi-e. Utólag volt, hogy vitatkoztunk mint önálló építésztervezők. Amit személy szerint én vit-

▲▼ Nemzeti Panteon látványtervei, pályázatok 2005, 2016. Építészet: Rüll Tamás

hogy lehet ebből a helyzetből kiutat találni. Ezt követően lassan, másfél év alatt sikerült úrrá lenni a helyzeten, de a kivitelezés a mai napig nem indult meg forráshiány miatt, és mert az ütemezési javaslatunkat a városvezetés nem volt hajlandó elfogadni.

► **Milyen egyéb munkákban vettél részt?**

A feladatok szinte egymásba csúsztak. Egyszerre rajzoltuk a fürdőt és a mozit, amiről már akkor is tudtuk, hogy lehetetlen, és máig tartó következményei is vannak. A makói fürdőbővítés tervezését nem lehetett az igények szerinti 10 hónap alatt befejezni. Amúgy is irreális volt, de ha nem lettek volna visszatérő tervezési programbeli kérdések, akkor azért a nadrágszíjat meghúzva be tudtuk volna fejezni. Így gyakorlatilag 2017. augusztusban még szabályozási tervet módosítottak, utána lehetett az engedélyezési tervet készíteni, és a kiviteli terv alatt is folyamatosan újabb igényekkel álltak elő. A szabályozási terv módosítása és a változó program miatt új kiegészít-

tő közbeszerzést kellett kiírni a tervezésre. A munka ugyanakkor 2016-ban eleve közbeszerzéssel került a Makonához, előtte le kellett mondani a felhasználási jogokról. Ez egy paródia...

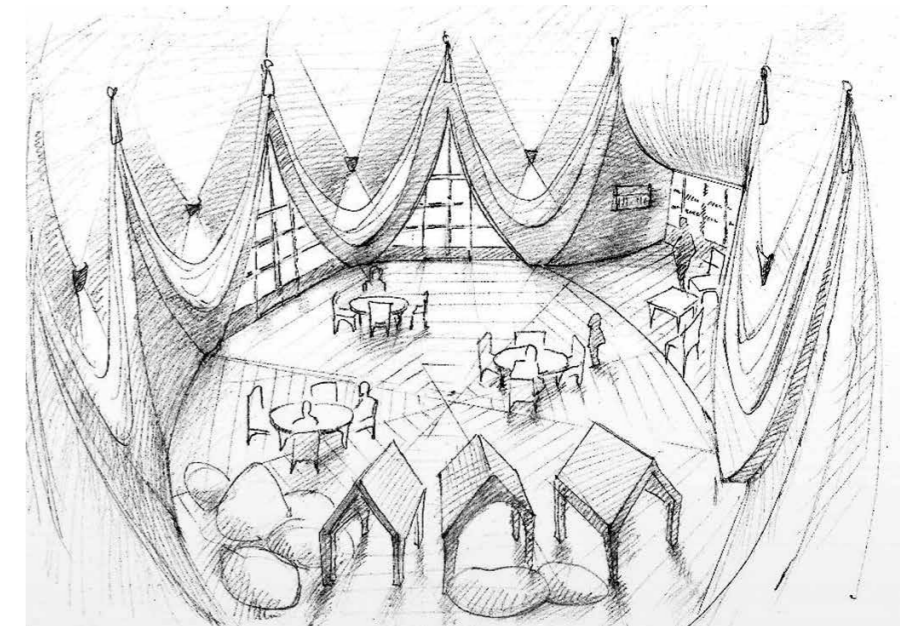
Aztán úgy oldottuk meg a kérdést, hogy gyakorlatilag végig kísérte egymást a makói városi gyógy- és termálfürdő bővítése és a Páger mozi és rendezvényközpont tervezése. Mindeközben feltűntek olyan feladatok, mint a paksi templom felújítása, vagy az Országos Lótér Fejlesztési Program típusterveiben való részvétel. Sajnos utóbbiban vázlaterv szintjén befejeződött a szerepünk, mert túlságosan reprezentatívnak ítélték a terveinket.

► **Az iroda vezetése mennyiben állt építészeti munkából, és mennyire inkább csapatépítésből, egy rendszer felépítéséből? Milyen személyzettel indultatok, hányan voltak?**

Heten voltunk, amikor a Makonába érkeztem, és amikor a két makói tervezést egyszerre végeztük, akkor tizenegy főre bővültünk. Elég nagy volt a cserélődés,

tem, ott próbáltam ezt követni, hiszen eleve kellemetlen lehet, ha az ember nem tudja bevonni azt, aki ebben a munkában az eredeti tervek készítésekor részt vett. De ez nyilván egy helyzet, ezen túl kell tennie magát mindenkinek. A sárospataki Árpád Vezér Gimnázium felújítási terveinek esetében igyekeztem mindenkivel egyeztetni, akit érint. Jó tanácsot is kaptam. Amikor kiderült, hogy a tornatermet egy külső szertárral kell kiegészíteni, akkor volt egy-két verzió, amit lerajzoltam, és Turi Attila – a tornaterem eredeti tervezője, a szerk. – volt az, aki rávilágított arra, hogy ennek a két térnek egy padlószinten kell lennie. Megerősítették a tornatanárok is, és az lett a jó megoldás, amit Attila javasolt. Sárospatak esetében működik az élő kapcsolat. Most alapítványi kérésre Csernyus Lőrincsel egyeztettem az akadálymentesítési koncepcióval kapcsolatban. Arra kevés energiám maradt, hogy amit nem közvetlenül én fogok kézbe, ott a munka mindennapjában részt vegyek. Én annak örültem, ha valaki teljes körűen vitt egy feladatot, ahogy Szilágyi Szabolcs a paksi Szentlélek-templom felújítását önállóan végezte. Pakson lassan elkészül az első ütem, és az alapítvánnyal egyeztetünk, hogy a következő ütemre vonatkozóan

▼ Bölcsőde típusterv pályázat, belsőépítészet, 2019. Építészet: Rüll Tamás, Török Ádám

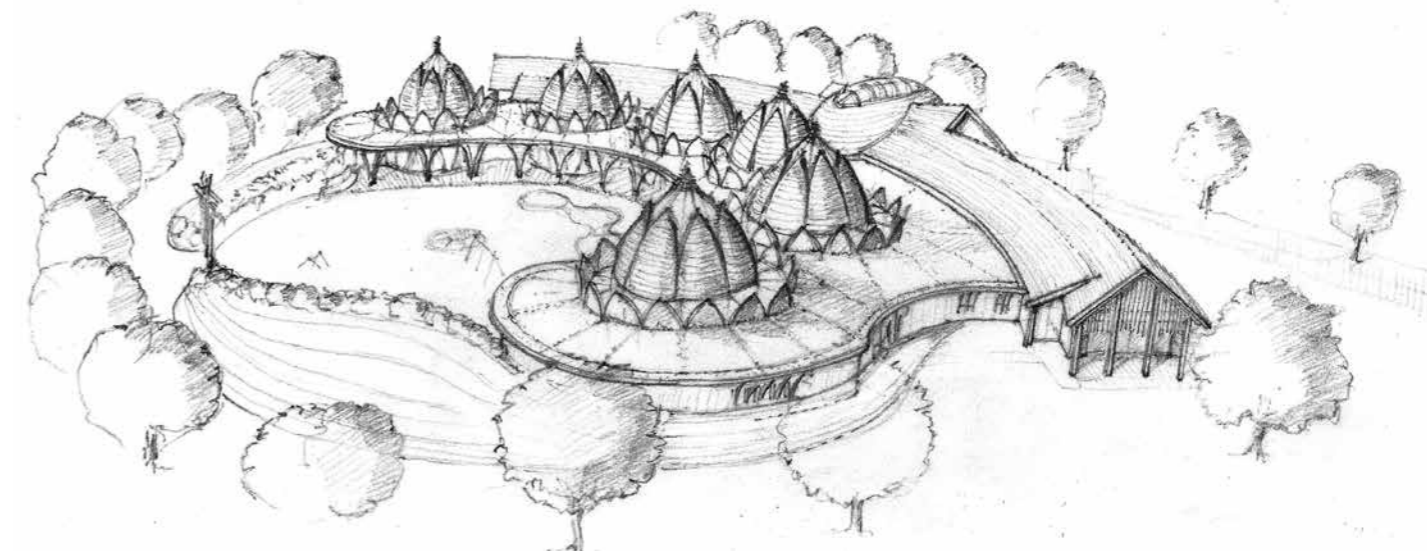

mit kell átalakítanunk. A Makovecz Imre Közhasznú Alapítvány – mint természetes szövetségesünk – kijelölt szakértőivel azonban mindig egyeztetni kell. Én azt fogalmaztam meg, amikor erről vitatkoztunk itt az irodában, hogy úgy érdemes erre tekinteni, hogy egyrészt segítség, de tekintünk úgy is rá, mint egy szakhatóságra. Ha leírnak valamit, az nem egy vélemény, amit vagy elfogadok vagy sem, hanem akkor azt kötelességünk beépíteni a tervbe. Ez azért nem volt mindig egyértelmű. Paks és Makó

esetében is vannak olyan elvarratlan szálak, amikkel tudom, hogy dolgozunk lesz még. Igaz, a szakértői kijelöléssel, egyeztetéssel kapcsolatban is vannak időnként kérdéses helyzetek.

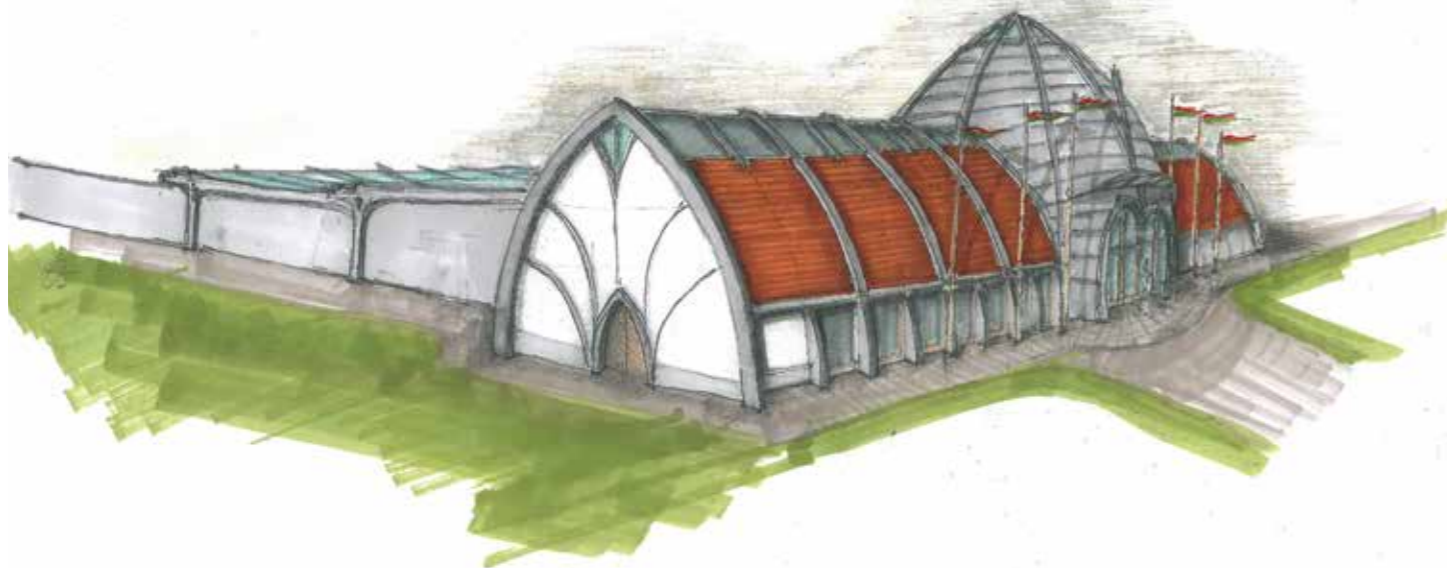
► **Normális, az emberi természet sajátja, hogy a bennünk élő démonokat le kell küzdeni. Ez a felújítási program befejeződik lassan, vagy van még mit csinálni?**

Ha nem a forrás oldalról közelítjük meg, hanem a feladat oldaláról, akkor bőven. Tulajdonképpen 2026-ig meg-

▲ Bölcsőde típusterv pályázat, távlati kép, 2019. Építészet: Rüll Tamás, belsőépítészet: Török Ádám

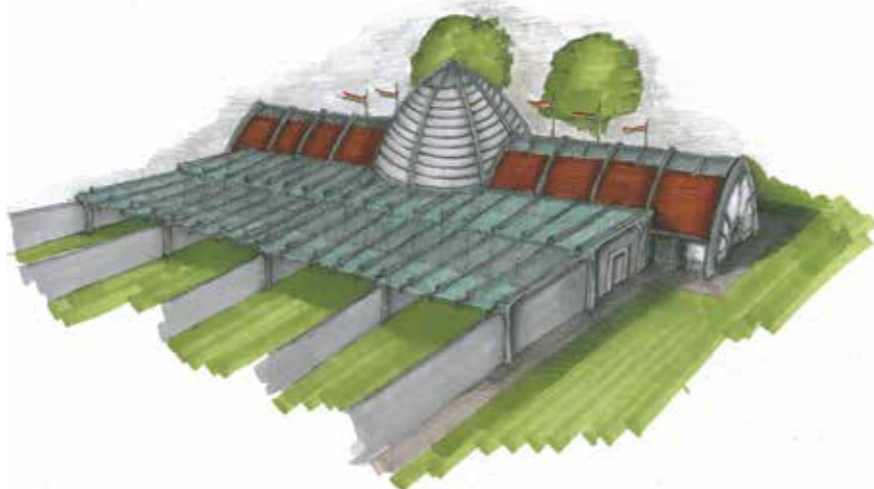
▼ Hunyadi Ióttér látványtervei, 2017. Építészet: Rüll Tamás

hosszabbították a programot, addig nem is lehet mindent befejezni. Ha forrás oldalról nézzük, akkor nyilván azt kell befejezni, amire ez keretet ad. Az már a távoli jövő, hogy ez a program hogyan folytatódhat.

> A te megítélésed szerint vannak még ikonikus házak, amik az első körbe nem értek bele, de még mindenképpen meg kell csinálni?

Nyilván az alapítvány ismeri behatóbban az életművet, tehát ők terveznek előre, de lehet, hogy még az ő szemük elé se került minden. Az archívumban összegyűjtött, és mai napig bővülő anyagot folyamatosan dolgozzák fel. Ezt főleg a meg nem épült tervekre értem. Nyilván a felújítások jobban körbehatárolhatók, ha csak az ikonikus házakat nézzük, azokon is lehet még találni feladatot. És hát azt is gondolom, hogy az életmű gondozása nem csak a Makovecz-program feladata. Igazán akkor tudnánk ebben hosszabb távon részt venni, hogy ha a saját alkotásaink teret nyernének, és abban tudnánk továbbvinni a gondolkodás legfontosabb csíráit. A program most az életmű gondozásáról szól, de

ahhoz, hogy minél több minden tovább tudjon ebből élni, a megépülő műveinken keresztül kellene hogy megnyilvánuljon.

> Már az elején említetted, hogy vannak ilyen törekvéseitek, van egy irány kijelölve, hogy merre szeretnétek menni. Van ennek már eredménye?

Koncepcióvázlat szintű eredmény van, szedercsíra állapotban, de szándékunkban áll folytatni, rajzolni, és ahogy az előbbiekben mondtam, egy internetes felületen megjeleníteni.

> Mennyire vagytok jelen az interneten? Mennyire valós és élő kommunikációs csatorna ez a Makona Kft. esetében?

Annak kellene lennie. Jelenleg eléggé alvó állapotban van. Volt egy időszak, amíg Szilágyi Szabolcs, aztán Pétery Tamás a Facebook-oldalunkat szerkesztette. Addig voltak, ha nem is mindig friss, de újonnan feltöltött tartalmak. Most ezt internetes naplószerűen szeretnénk folytatni, de a két megjelenési felület között kapcsolatot kell létesíteni.

> Mit látsz a jövőben? Merre megy a Makona? Az lesz, hogy elfogy a Makovecz-program, és a saját műveitekkel próbáljátok meg feltölteni, tartalommal kitölteni az irodát vagy a Makonát? Ez az irány?

Szakmai oldalról ez a szándékunk, csak kérdés, hogy erre kapunk-e majd keretet, olyan értelemben, hogy megtartják-e így az irodánkat az örökösök. Nyilván emellé oda kell azt is tenni, hogy akkor tudnak így dönteni, ha mi egy piacképes dolgot leteszünk az asztalra, és azzal meg tudunk jelenni. Idáig kevés energia maradt erre. Most éppen olyan a helyzet, hogy ezzel meg lehet próbálkozni. Azt kell megtanulnunk, hogy a fiatalokat hogyan lehet motiválni, keresni azokat, akik a célkitűzéseink elérésében szívesen részt vennének.

> Vándort fogadtok? Anno a Vándoriskolával neked is, nekem is elég intenzív kapcsolatom volt. Ezt próbáljátok folytatni?

Sajnos született egy döntés, hogy nem. Nincs ilyen élő kapcsolat a Vándoriskolával, bár Gerencsér Judit rangidős mesterként részt vesz közös ügyekben. Éppen, amikor érkeztem, akkor dolgozott egy vándor a Makonában. Nem volt felhőtlen a kapcsolata a rangidős mesterrel. Eltérő volt az elképzelésük a munkáról és a feladatmegosztásról. Persze ez a kockázat minden új munkatárs felvételénél fennáll, de megszületett a döntés, hogy ne vándorokkal próbálkozzunk, hanem máshonnan keressünk munkatársakat.

> Máshonnan, az mit jelent? Egyetemistákról beszélünk, szerves oktatásról, vagy táborokról?

Bárkiről, aki hajlandó jelentkezni. Olyan helyzetben kezdtünk munkatársakat keresni, amikor nem volt időnk ezzel mélyebben foglalkozni. Bárki, aki hajlandó volt megfogni az egeret, tudott viselkedni és szimpatikus volt, azt megkértük, hogy üljön le, és húzza a vonalat. Ennek súlyos következményei lehetnek. Amikor újra lendületet vesz az iroda, akkor valószínűleg amellel leszek, hogy más rendszer szerint válogassunk. Voltak azért, akiket visegrádi táboros és régi vándoriskolás kapcsolataink miatt tudtunk megszólítani. Visszatérve a Vándoriskolával való kapcsolatra, ilyen módon fontos lenne motivált fiatalokkal dolgozni. Ha ugyanis valaki Vándoriskolába jelentkezik, nemcsak a rajzokat vagy a házakat szereti, amiket Makovecz Imre készített, hanem kicsit talán több elkötelezettsége is van, motivációja, hogy valami újat csináljon. Ez az, amit gyakran emlegetett Makovecz Imre is. A tanítványait azért nem akarta hosszú távon alkalmazottaként foglalkoztatni, mert az egy másfajta gondolkodási módot alakít ki, és nem segíti őket abban, hogy önállóuljanak, és vállukra vegyék a terheket.

> És a régi kollégák, barátok, munkatársak, Ádám, Ábel az együtt dolgozásban részt vesz?

Igen, Török Ádám jelenleg is itt dolgozik az irodában. Szilágyi Szabolccsal is dolgoztunk még együtt, úgy is, hogy ő egy idő után külön ment, és a saját útját járja. Kováts Ábellel kevesebb a munkakapcsolat, vele inkább társadalomelméleti, építészetelméleti téren

szoktunk értekezni. Ő folyamatosan fejleszt egy internetes napló formájában íródó gondolatmenetet, amiben a kapitalizmus mintázatát igyekszik megfejteni, annak érdekében, hogy polgárháború nélkül felülírható legyen a rendszer egy, az emberi természet jó oldalára szervezettebb építő struktúrával. Izgalmas vállalkozás, érdeklődve követem, hova fog kifutni. De másokkal is van kapcsolatunk: Szepesi Ákos is dolgozott a Makonában. Rá mindig úgy tekintünk, hogy ő az a műemlékes, aki ért a szerves házakhoz is, tehát ha úgy adódik, hogy ilyen téma van, vagy bármilyen műemlékhez nyúlunk, akkor őt keressük. Régebben is mindig az volt az első, mielőtt álláshirdetést adtunk fel, hogy felhívtam egy-két régi vándort, régi barátot, szeretne-e nálunk dolgozni. Többen mondták, hogy ilyen kötöttségek között nem akarnak dolgozni. Nyilván mindenki szívesen építené fel a saját vállalkozását, pedig ezer dologtól függ, hogy sikerül-e, és nem is mindenki alkalmas erre. Amióta megtapasztaltam a csapatban munkálkodást, olyan hálózatos együttműködésben hiszek, ahol az önálló építészek egyenrangúakként fognak össze, és munkánként alakítanak ki szervezeti hierarchiát. A működéséhez minden hálózati csomópontban konstruktív építész és szerkesztő is szükséges lehet. Ezt a mintát láttuk a Pagonyban, az Axisban vagy más irodában is. A Makona Egyesülés is erre a mintára épült fel a korábbi Kecse utcában. Abban bízom, hogy a mi generációnk is képes ilyen hálót fenni, saját elhatározásából, saját erejéből, saját gondolataiból.

ITINERANTS TURNED MASTERS – RÜLL TAMÁS

Architect Tamás Rüll is the office manager of Makona Kft., founded by Imre Makovecz. After graduating from the Itinerant School, he went on to have a diverse and eventful career. In addition to his independent practice, he was appointed the Master Architect of Visegrád, where he also played a major role in the reorganization of the Visegrád Camp. As an office manager, he engages community thinking around the forward-looking keywords of 'ecological' and 'organic'.